

Liga Apărării Drepturilor Omului din Moldova
League for Defence of Human Rights of Moldova

coaliția 2009

coaliția civică
pentru alegeri libere și corecte

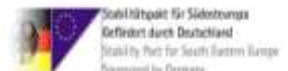
COALIȚIA CIVICĂ PENTRU ALEGERI LIBERE ȘI CORECTE

LIGA PENTRU APĂRAREA DREPTURILOR OMULUI DIN MOLDOVA - LADOM

RAPORT

PRIVIND MONITORIZAREA PROCESULUI PREELECTORAL ALEGERI PARLAMENTARE 2009

Perioada de monitorizare: 23 decembrie – 27 ianuarie 2009

Proiectul „Observarea alegerilor parlamentare 2009” beneficiază de asistență tehnică din partea Institutului Național Democratic (NDI). Proiectul este susținut financiar de Fundația Eurasia din resursele acordate de Agenția Suedeză pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională (Sida/Asdi), Ambasada Britanică Chișinău/ Fondul pentru Programe Strategice, Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) și este co-finanțat de Fondul Național pentru Democrație din SUA (NED) și Ambasada Germaniei la Chișinău.

Opiniile exprimate în acest document aparțin autorilor și nu reflectă neapărat poziția finanțatorilor.

OBSERVAREA PERIOADEI PREELECTORALE

Perioada de monitorizare: 23 decembrie – 27 ianuarie 2009

Alegerile parlamentare din 2009 rămân a fi considerate drept alegeri de importanță majoră pentru consolidarea și dezvoltarea democrației moldovenești și sînt condiționate de un proces electoral transparent și corect.

Proiectul „Observarea alegerilor parlamentare 2009” este implementat de Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului (LADOM) în cadrul Coaliției Civice pentru Alegeri Libere și Corecte - Coaliția 2009. În perioada preelectorală de observare, LADOM prin intermediul a 6 coordonatori regionali și 37 de observatori pe termen lung, continuă monitorizarea gradului de pregătire a organelor electorale și activităților autorităților publice centrale și locale, a partidelor politice și mass-media, precum și modul de realizare a drepturilor și libertăților politice a cetățenilor. În acest context, prezentul Raport reprezintă o privire de ansamblu asupra evoluției activităților tuturor subiecților ce urmează a fi implicați în procesul electoral și are drept scop de a evidenția atât evoluțiile pozitive, cît și tendințele negative, precum și deficiențele procesului preelectoral, care pot afecta corectitudinea, transparența și libertatea alegerilor.

Observarea procesului preelectoral exercitată de LADOM se întemeiază pe standardele și principiile acceptate la nivel internațional, stipulate în Codul de Conduită al Observatorului și în Codul Electoral al Republicii Moldova, precum și pe experiența acumulată în observarea alegerilor desfășurate în condiții de pluralism politic începînd cu 1996.

Analiza și criticile formulate în prezentul Raport sînt concepute cu bună credință, de o manieră constructivă și realistă, iar recomandările și sugestiile practice sînt prezentate în spirit de cooperare profesională cu toți cei interesați de promovarea unui proces electoral modern, transparent și corect.

SUMAR EXECUTIV

Contextul preelectoral

În perioada de observare, situația preelectorală rămîne neschimbată. Deși majoritatea autorităților publice centrale și locale au fost preocupate de sărbătorile și vacanța de iarnă, iar Executivul a fost implicat în mare parte în rezolvarea crizei energetice, procesului preelectoral i s-a acordat o atenție sporită doar din partea organelor de forță, CEC și a partidelor politice.

Legislativul și-a luat vacanță fără să stabilească data alegerilor parlamentare din anul curent, însă reprezentanții legislativului au declarat că data alegerilor parlamentare probabil va fi stabilită în primele zile de lucru din sesiunea de primăvară-vară, fapt ce presupune că perioada electorală va fi relativ scurtă.

Situația politică în perioada de observare continuă să fie afectată de legislația electorală restrictivă și este marcată de limitarea exercitării drepturilor politice și de hărțuirea unor potențiali concurenți electorali sau a reprezentanților acestora, organele de forță fiind învinuite de încălcarea brutală a drepturilor omului prin fabricarea de dosare penale politice și utilizarea din abundență a factorului administrativ¹ etc. Intimidarea și amenințarea persoanelor active politic descurajează implicațiile politice ale cetățenilor, creîndu-se o atmosferă de indiferență totală față de procesul electoral. Lipsa diversităților de opinii în activitatea mass-media, periclitată de tendințe pătinoare și învinuirii

---

¹ Din convorbiri cu funcționarii publici din cadrul autorităților publice centrale și locale de ambele niveluri, precum și în instituțiile de stat, funcționarii și angajații publici sunt persecutați, intimidați și amenințați cu concedierea pentru convingeri politice, astfel aceștia sînt într-o permanentă stare de frică, iar faptul participării lor la viața politică este aproape exclusă: persoanele cu funcții politice se conduc doar de principiu: Cine nu e cu noi este împotriva noastră."

reciproce, creează o atmosferă psihologică tensionată în societate, care ia amploare odată cu apropierea de alegerile parlamentare.

În acest context, perioada preelectorală monitorizată poate fi apreciată ca fiind incertă, fapt ce creează premise pentru un comportament electoral incorect, care poate conduce la sporirea riscurilor de fraudare a viitoarelor alegeri.

Concluzii

În perioada preelectorală de monitorizare au fost observate o serie de evoluții pozitive, dar și unele aspecte negative care pot periclita activitatea organelor electorale și a concurenților electorali și, respectiv, pot afecta integritatea procesului electoral și principiile de alegeri libere și corecte.

Referitor la aspectele pozitive menționăm faptul că:

- Parlamentul a făcut transparență și previzibilitate în ceea ce ține de data numirii alegerilor parlamentare;
- *Comisia Electorală Centrală a continuat pregătirile pentru viitoarele alegeri și pentru prima dată a acreditat observatori naționali la alegeri înainte de stabilirea datei alegerilor;*
- *Între partidele politice și societatea civilă s-a stabilit un dialog constructiv și transparent;*
- *Mai multe instituții de media s-au angajat să reflecte desfășurarea campaniei electorale nepărtinitor și echidistan;*
- *Președintele Republicii a dat asigurări autorităților internaționale că nu vor fi făcute presiuni asupra instituțiilor mass-media;*
- *Consiliul Coordonator al Audiovizualului a lansat proiectul Concepției reflectării campaniei electorale pentru alegerile parlamentare de către instituțiile audiovizualului din RM, care urmează a fi supus dezbaterilor.*

În același timp, au continuat să fie observate tendințe negative:

- *Parlamentul nu a reacționat pozitiv la constatările și recomandările făcute de Coaliția 2009 în ceea ce ține de necesitatea asigurării drepturilor politice ale cetățenilor.*
- *Parlamentul nu a reacționat la declarațiile Procurorului General referitoare la tentativa de asasinare a vicepreședintelui Parlamentului în care au fost vizați mai mulți deputați;*
- *Organele de forță continuă să îngrădească drepturile politice ale cetățenilor și sunt învinuite de unele partidele politice de implicare ilegală în procesul politic;*
- *Partidele politice sunt puse în situația de a căuta soluții de depășire a restricțiilor legislative, care au un impact negativ asupra proceselor politice din societate.*

CONSTATĂRI

1. Autoritățile publice

Parlamentul

Parlamentul reacționează la recomandările Coaliției 2009 din primul Raport doar în partea ce ține de necesitatea asigurării transparenței numirii datei alegerilor.

Parlamentul va examina data numirii alegerilor parlamentare din anul curent în primele zile de lucru ale Legislativului din sesiunea de primăvară-vară, la începutul lunii februarie² au declarat oficialități din cadrul Parlamentului. În același context, potrivit majorității parlamentare³, data alegerilor parlamentare ar putea fi stabilită pentru 5 aprilie 2009. În așa mod a reacționat legislativul la criticile Coaliției 2009 referitoare la lipsă de transparență și previzibilitate în ceea ce ține de numirea datei alegerilor parlamentare din anul curent.

Parlamentul nu a reacționat pozitiv la constatările și recomandările făcute de Coaliția 2009 referitoare la necesitatea asigurării drepturilor politice ale cetățenilor. Legislativul exclude posibilitatea intervenției sale în corectarea imperfecțiunilor legislației electorale⁴, invocând, în acest sens, Codul bunelor practici în materie electorală.

Asigurarea respectării drepturilor politice ale cetățenilor și egalitatea de șanse pentru toți concurenții electorali, în alegerile parlamentare din 2009 începe de la calitatea legislației electorale, care trebuie să se încadreze în standardele internaționale și să corespundă principiilor și bunelor practici în materie electorală. Legislația electorală a R.Moldova are un șir de curențe la acest capitol, care au fost scoase în evidență de experți⁵ și organizații⁶ internaționale și naționale⁷, specializați în materie electorală. Deficiențele legislative vizează în principal sistemul electoral, organele și procedurile electorale, care pot fi considerate drept factori decisivi în determinarea rezultatelor scrutinului. Astfel, operarea modificărilor cu care s-a intervenit în Codul electoral în anii 2007 și 2008, au adus atingere sistemului electoral și creează impresia că drepturile electorale sunt doar un instrument cu care operează guvernarea, iar votul alegătorului nu mai este elementul esențial care decide rezultatul scrutinului⁸. În acest context, societatea civilă este îngrijorată de inechitatea legislativă și

---

² Despre posibilitatea numirii datei alegerilor parlamentare în primele ședințe ale Legislativului din sesiunea de primăvară-vară a declarat Vladimir Țurcanu, Președintele Comisiei juridice, pentru numiri și imunități a Parlamentului, BASA-pres 13.01.09.

³ INFOTAG, 15.01.2009.

⁴ Despre imposibilitatea operării modificărilor în Codul electoral, în vederea ajustării prevederilor acestuia la standardele internaționale și bunele practici în materie electorală obiectate de mai multe organizații internaționale, a declarat Președintele Comisiei juridice, pentru numiri și imunități a Parlamentului Vladimir Țurcanu, invocând prevederile Codului bunelor practici în materie electorală, care nu recomandă modificarea legislației electorale înainte de scrutin cu cel puțin un an.

⁵ Igor Boțan, Ion Creangă, Corneliu Gurin, Contextul preelectoral. Cadrul legislativ și contextul electoral din Republica Moldova în preajma alegerilor parlamentare din 2009, Editura Bons Offices, Chișinău 2008.

⁶ Notă nr. AS/Mon(2008)28 din 13 noiembrie 2008 privind Respectarea obligațiilor și angajamentelor de către Moldova; Avizul comun nr.484/2008 CDL (2008) 094 al CE și OSCE/BIDDO din 10 aprilie 2008 asupra Codului electoral al Republicii Moldova; Raportul Comisiei pentru respectarea obligațiilor și angajamentelor de către statele membre ale Consiliului Europei (Comisia de Monitorizare), APCE (doc.11374, 14 septembrie 2007); Hotărârea CEDO, Tănase versus Moldova. Etc.

⁷ Rapoartele Coaliției 2005, Coaliției 2007; rapoartele LADOM ș.a.

⁸ P. 63, 64, 65 din Codul bunelor practici în materie electorală. Linii directoare și Raport explicativ, aprobat de Comisia de la Veneția, 18-19 octombrie 2002. CDL-AD (2002)23rev." P. 63. Stabilitatea dreptului este un element important al credibilității procesului electoral și este esențială pentru consolidarea democrației. Prin urmare, modificarea frecventă a normelor sau caracterul lor complex pot dezorienta alegătorul. Alegătorul poate conchide, în mod corect sau incorect, că dreptul electoral este doar un instrument cu care operează cei care sunt la putere și că votul alegătorului nu mai este elementul esențial care decide rezultatul scrutinului. P. 64. Necesitatea de a garanta stabilitatea nu privește, în practică, atât principiile fundamentale a căror contestare formală este greu de imaginat, cât cea a unor reguli mai precise ale dreptului electoral, în special a celor care reglementează sistemul electoral propriu-zis, componența comisiilor electorale și constituirea teritorială a circumscripțiilor. Aceste trei elemente sunt frecvent – în mod corect sau incorect – considerate a fi factori decisivi în determinarea rezultatelor scrutinului. De aceea, trebuie evitate nu numai manipulările în favoarea partidului la putere, ci chiar tentativele de manipulare. P. 65. Ceea ce trebuie evitat, este nu atât modificarea sistemelor de scrutin - ele pot fi întotdeauna îmbunătățite – ci modificarea lor frecventă sau cu puțin timp (mai puțin de un an) înainte de alegeri. Chiar în absența unei intenții de manipulare, modificările vor fi dictate de interesele iminente ale partidului politic."

continuă să pună la îndoială sinceritatea majorității parlamentare de a organiza alegeri libere și corecte.

Se recomandă Parlamentului ca în activitatea sa legislativă în materie electorală să țină cont de întreaga gamă a principiilor și bunelor practici în materie electorală și să nu apeleze doar la unele dintre acestea cu care majoritatea parlamentară dorește să-și acopere manipulările legislative în favoarea partidelor mari. Revizuirea celor mai vulnerabile prevederi legislative ar fi o soluție.

Parlamentul nu reacționează la declarațiile Procurorului General referitoare la tentativa de asasinare a vicepreședintelui Parlamentului

Procurorul General Valeriu Gurbulea, și viceministru de Interne Valentin Zubic în declarația comună din 15 ianuarie 2009 au lăsat să se înțeleagă că liderii ai AMN ar fi comandat asasinarea vicepreședintelui Parlamentului Iurie Rosca, în care ar fi implicați Valeriu Pasat, Serafim Urecheanu (lider al AMN) și Ion Plesca (deputat AMN)⁹.

Declarația șocantă a Procurorului General de tentativă de asasinare, în care sunt implicați mai mulți deputați în Parlament, a fost lăsată fără atenție din partea Legislativului. Parlamentul nu a considerat necesar să se convoace într-o sesiune extraordinară pentru a porni o anchetă în acest sens. Deși un grup de deputați din opoziție i-au cerut demisia Procurorului General, organele de lucru ale Parlamentului (Președintele Parlamentului, Biroul permanent, Comisia juridică sau comisia pentru securitate) nu au reacționat nici la declarația Procurorului General, nici la declarațiile deputaților. Un grup de deputați⁹ și unele ONG¹⁰ susțin că prin declarația sa, Procurorul General încalcă Constituția, fapt ce dă posibilitate de atribuire a unei culori politice acestui eveniment.

Se recomandă Parlamentului să solicite explicații Procurorului General și dacă este cazul să solicite acestuia să nu compromită organele procuraturii, prin implicarea în acțiuni politice.

Poliția

Poliția continuă să îngreșească drepturile politice ale cetățenilor¹¹.

În șirul multiplu al cazurilor de limitare a drepturilor politice în perioada preelectorală, se înscriu intimidările și brutalizările poliției în adresa unor lideri ai organizațiilor neguvernamentale de media și de promovare a drepturilor omului, care la 25 decembrie 2008 au organizat un marș de protest în sprijinul drepturilor politice din Moldova¹². Reprezentantul Ministerului Afacerilor Interne a intimidat și brutalizat protestatarii utilizând un limbaj batjocuritor și denigrator în adresa protestanților, numindu-i “lepădături, rîsuri, gunoi al societății”, utilizând și alte cuvinte josnice. Alți manifestanți au fost împiedicați să se deplaseze la Chișinău pentru susținerea activității presei libere¹³.

---

⁹ Депутаты предложили Гурбуле уйти в отставку, Молдавские Ведомости от 21.01.2009.

¹⁰ ONG acuză organele de drept de încălcarea principiului prezumției nevinovăției în cazul unor politicieni. DECA – press, 19.01.2009.

¹¹ În cadrul efectuării unui sondaj de opinie în raionul Leova, s. Sarata Nouă a fost reținută Nighina Azizov de polițistul de sector Constantinescu și întocmit proces verbal de comitere a contravenției administrative pe motiv că, cică, aceasta făcea agitație electorală.

¹² Mars de protest cu măști de porc și măgar pe strazile Chișinăului DECA-pres, 25.12.2008.

¹³ La 21 decembrie 2008 la Bălți, 4 autobuse cu membrii Partidului Liberal Democrat din Moldova au fost reținute de către colaboratorii poliției rutiere împiedicându-i să plece la Chișinău la acțiunea publică la nivel național în sprijinul drepturilor și libertăților cetățenești, a mass-media libere și în susținerea postului de televiziune PRO TV, acțiune organizată de PLDM. În aceeași zi, la Glodeni, colaboratorii secției poliției rutiere Glodeni au împiedicat deplasarea la Chișinău a reprezentanților

Se recomandă Ministrului Afacerilor Interne să întreprindă măsuri urgente pentru curmarea practicii ilegale de împiedicare a exercitării drepturilor politice în Republica Moldova și să nu admită comportamente compromițătoare din partea angajaților ministerului, care știrbesc din imaginea acestei instituții și să asigure respectarea Codului Deontologic al Polițistului.

Poliția determină consilierii raionali să voteze demiterea conducerii raionului Orhei

La 30 decembrie 2008, consilierul raional Veceslav Rusu /PDM/ a fost invitat la Comisariatul de poliție Orhei și a fost amenințat prin diferite metode să voteze la ședința Consiliului raional pentru demiterea conducerii raionului. În caz contrar, va fi penalizat și va fi demis din funcție. Consilierul V. Rusu activează în calitate de agent de asigurări la filiala Orhei a companiei „Moldasig”. A doua zi Rusu a fost obligat să elibereze biroul ce îl închiriaza de la poliția auto Orhei. A fost chemat, de asemenea, de conducerea companiei de asigurare și i s-a spus să semneze declarația și să voteze pentru demiterea conducerii raionului.

Se recomandă Ministrului Afacerilor Interne să inițieze o anchetă de serviciu și să întreprindă măsuri urgente pentru a nu admite implicarea colaboratorilor de poliție în acțiuni ilegale care pot conduce la subminarea puterii locale.

Poliția forțează boschetarii să protesteze împotriva Primăriei capitalei

La 13 ianuarie 2009, poliția a adunat cu forța boschetarii pentru a mima o acțiune de protest împotriva politicii sociale a Primăriei¹⁴ capitalei, iar când protestatanților li s-au oferit locuri de muncă și poliția i-a slăbit din vedere, aceștia au dispărut imediat de la locul protestului.

Se recomandă Ministerului Afacerilor Interne să utilizeze efectivul poliției după destinație și să nu se lase implicat în acțiuni cu conotație politică.

Poliția învinuiește conducerea Partidului Democrat din Moldova de implicare în organizarea migrației ilegale

Ministerul de Interne a anunțat că a descoperit un caz de organizare a migrației ilegale în spațiul Shenghen de către conducerea Partidului Democrat din Moldova, insistând că conducerea partidului a favorizat¹⁵ obținerea vizelor pentru deplasarea în Franța a unui grup de tineri unii dintre care nu au revenit în țară. În același timp, Dumitru Diacov, liderul Partidului Democrat, a acuzat Ministerul de Interne că fabrică dosare politice.

Se recomandă Ministerului Afacerilor Interne să asigure derularea anchetei conform legii și să se abțină de la declarații pe marginea cauzelor penale sau contravenționale pe durata perioadei electorale.

---

raionului Glodeni, aprox. 50 persoane, pentru participarea la mitingul organizat de Partidul Liberal din Moldova pe Piața Marii Adunări în sprijinirea presei independente și a drepturilor cetățenilor la informație și libera exprimare.

¹⁴ Polițiștii au adus boschetarii la primărie. Timpul din 13.01.2009.

¹⁵ OMEGA, 14.01.2009; BASA-pres, 15.01.2009.

Organele de forță

Partidele politice învinuiesc organele de forță de implicare ilegală în procesul politic

În perioada preelectorală, organele de forță se implică în procesul politic. Organele Procuraturii¹⁶, Ministerul Justiției¹⁷, Ministerul de Interne¹⁸, CCCEC¹⁹ și SIS hărțuiesc permanent partidele politice de opoziție și intimidează membrii lor, întocmesc și reanimează²⁰ dosare penale politice la comandă, stimulând deposedări și exproprieri, încalcă brutal drepturile fundamentale ale omului și libertatea presei.

Se recomandă Procuraturii Generale, Ministerului Justiției, Ministerului de Interne, CCCEC și SIS să-și exercite atribuțiile în strictă conformitate cu legile și Constituția Republicii Moldova, să respecte și să garanteze drepturile și libertățile fundamentale ale omului și să nu admită implicarea acestor organe în procesul politic pe întreaga perioadă electorală.

2. Comisia Electorală Centrală

Comisia Electorală Centrală a acreditat primii observatori naționali pe termen lung

La 13 ianuarie 2009, CEC a acreditat primii 44 de observatori naționali pe termen lung din partea Ligii pentru Apărarea Drepturilor Omului din Moldova (LADOM). Observatorii vor veghea asupra integrității procesului electoral, prin monitorizarea comportamentului autorităților publice și a organelor electorale în administrarea alegerilor. Observatorii vor monitoriza eventualele încălcări ale legislației electorale, vor verifica modul în care vor fi întocmite listele electorale, formarea circumscripțiilor electorale de toate nivelurile, înregistrarea și comportamentul concurenților electorali, derularea campaniei electorale, situația mass-media în alegeri etc. Monitorizarea alegerilor se desfășură în perioada preelectorală, electorală și post electorală.

Comisia Electorală Centrală continuă pregătirea procesului electoral

În perioada monitorizată CEC continuă să depună eforturi pentru a asigura buna desfășurare a alegerilor parlamentare, fapt înregistrat de observatorii LADOM și apreciat atât de ONG-uri cât și de partidele politice. CEC a aprobat un șir de modele de documente necesare concurenților electorali, observatorilor și altor subiecți ce vor fi implicați în procesul electoral (modelele ecusoanelor pentru observatori și interpreți, modelul Declarației privind veniturile și proprietățile persoanei care candidează pentru funcția de deputat la alegerile parlamentare din 2009, modelul listelor de subscripție în susținerea candidatului independent la alegerea parlamentului din 2009 etc.). Până în prezent, CEC a asigurat semnarea de către 13 partide politice și 15 instituții media a **Codului de conduită în alegeri**, care este o convenție încheiată între concurenții electorali și reprezentanții

¹⁶ AMN declară că Procuratura Generală comite acte de executare a comenzilor politice ale puterii, Info-Prim Neo, 14.01.2009; declarații similare PLDM, PPR etc.

¹⁷ Ministerul Justiției în mod tendențios nu înregistrează Partidul Popular Republican pentru a-l consuma în instanțele judecătorești și al distrage de la activitățile politice (N. Andronic președintele PPR);

¹⁸ liderul Partidului Democrat, Dumitru Diacov, a acuzat Ministerul de Interne că fabrică dosare politice. OMEGA, 14.01.2009; BASA-pres, 15.01.2009.

¹⁹ Declarația PLDM din 16.01.2009.

²⁰ Svetlana Chifa, șefa Direcției municipale pentru protecția drepturilor copilului (DMPDC), care este și președinte al organizației municipale de femei a AMN din municipiul Chișinău, la 13 ianuarie 2009 a fost reținută preventiv, fiind efectuate percheziții la domiciliu și serviciu. Reținerea a fost efectuată într-un dosar intentat înainte de alegerile parlamentare 2005, ca urmare a unor presupuse abuzuri la adopție, iar ancheta a fost clasată din lipsă de probe.

mass-media privind modul de desfășurare și de reflectare a campaniei electorale, care exclude lezarea demnității și imaginii concurenților electorali.

3. Partidele politice

În cadrul sărbătorilor de iarnă partidele politice au organizat activități de felicitare a cetățenilor

În cadrul sărbătorilor de iarnă, partidele politice au fost prezente în majoritatea localităților cu acțiuni de felicitare și cadouri pentru diferite categorii de alegători. În cadrul unor astfel de acțiuni, partidele politice au felicitat cetățenii cu prilejul sărbătorilor de iarnă și le-au adus aminte despre intențiile acestor formațiuni politice de a participa la alegerile parlamentare. Partidele politice au demarat și alte activități cu caracter electoral, fapt ce ne permite să constatăm că majoritatea partidelor politice au lansat neoficial campania electorală²¹.

Între partidele politice și ONG s-a stabilit un dialog constructiv și transparent

La solicitările LADOM către partidele politice de a coopera în perioada electorală, pentru asigurarea desfășurării unor alegeri libere și corecte, acestea s-au arătat deschise pentru cooperare. Mai multe partide politice au informat LADOM despre comportamentul abuziv al autorităților publice față de acestea.

Partidele politice continuă să caute soluții de depășire a restricțiilor legislative pentru a participa în alegeri

Mai multe partide continuă să caute soluții de participare în comun la alegerile parlamentare²², apreciind că Legea cu privire la partide este restrictivă și are un impact negativ. Legea permite instaurarea dictaturii Ministerului Justiției, în ceea ce ține de administrarea segmentului partidelor politice, care poate anihila activitatea oricărui partid²³.

Recomandăm Ministerului Justiției să asigure o aplicare adecvată și uniformă a prevederilor Legii cu privire la partide aplicând beneficiul dubiului în folosul partidelor.

Autoritățile publice centrale și locale au un comportament discriminatoriu față de unele partide politice

Autoritățile centrale (mai cu seamă organele de forță) și locale tratează cu discriminare unele partide politice, refuză să ofere arenda sălilor pentru desfășurarea conferințelor de partid²⁴, blochează sălile arendate de partide, refuză să pună la dispoziție sedii ignorând executarea deciziilor judecătorești²⁵,

²¹ PCRM, PLDM, AMN, PPCD, PD, PSD, etc. au demarat neoficial campaniile electorale și sînt prezente cu diverse acțiuni în multe localități din republică. În Ungheni, Criuleni, Leova, Anenii Noi, Ialoveni, Chișinău, Ștefan Vodă și alte localități au fost desfășurate activități cu caracter electoral.

²² Mișcarea Acțiunea Europeană, Partidul Național Liberal și Partidul Ecologist duc tratative pentru participare în comun la alegerile parlamentare. Partidul liberal propune partidelor de orientare liberală să nu participe la alegeri dar să se orienteze la participarea la guvernare după alegeri.

²³ PPR, UCM, MAE și alte partide, pe parcursul ultimilor luni se află în conflict cu Ministerul Justiției, fapt ce a generat mai multe procese judecătorești.

²⁴ Sălile închiriate de UCM pentru desfășurare congreselor au fost blocate, în Chișinău (Ginta latină, Casa ofițerilor) și Bălți.

²⁵ PPR nu poate obține sediu de la primăria mun. Chișinău. Cu toate că primăria este obligată prin decizie judecătorească să pună la dispoziția PPR un nou sediu, executarea hotărîrea judecătorească nu este executată mai mult de 3 ani.

exercită presiuni psihologice²⁶ asupra unor membri de partid, intenționează dosare penale politice²⁷ împotriva acestora etc.

Se recomandă autorităților publice să nu exercite presiuni asupra partidelor politice în perioada electorală și să trateze fără discriminare toate partidele politice în procesul de administrare a domeniilor de care răspund

Unele partidele acuză organele speciale de interceptare a convorbirilor telefonice, a poștei electronice și supravegherea sediilor, precum și intimidarea agenților economici care susțin partidele politice.

Unele partide acuză organele speciale ale MAI de supravegherea sediilor, interceptarea convorbirilor telefonice și controlul poștei electronice²⁸, iar mai mulți agenți economici au avut de suferit²⁹ pentru faptul că au susținut anumite partide politice. Unii conducători de întreprinderi au fost amenințați cu sancțiuni, alții au fost concediați din funcții³⁰.

Se recomandă organelor de forță și control să asigure exercitarea atribuțiilor de serviciu în conformitate cu legislația, fără a admite implicații politice.

4. Mass-media

Asociația Presei Independente (API) se angajează să reflecte desfășurarea campaniei electorale nepărtinitor și echidistant

Instituțiile media neafiliate politic, membre ale Asociației Presei Independente (API), își declară³¹ angajamentul de a reflecta desfășurarea campaniei electorale nepărtinitor și echidistant. Membrii API subscriu Cartea Alegerilor Libere și Corecte, elaborată de Coaliția Civică pentru Alegeri Libere și Corecte „Coaliția-2009” și îndeamnă toate instituțiile mass-media din Republica Moldova să facă același lucru.

Se recomandă tuturor instituțiilor mass-media să semneze Carta Alegerilor Libere și Corecte, elaborată de Coaliția Civică pentru Alegeri Libere și Corecte „Coaliția-2009” în vederea asigurării reflectării desfășurării campaniei electorale nepărtinitor și echidistant.

Președintele Republicii a dat asigurări că autoritățile nu vor face presiuni asupra instituțiilor mass-media

Președintele Republicii Moldova Vladimir Voronin, în cadrul unei întrevederi cu ambasadorii străini a declarat că autoritățile pledează pentru o libertate deplină a mass-media în R. Moldova și nu vor face presiuni asupra jurnaliștilor care activează legal. În cadrul acestei întrevederi, ambasadorii și-au

²⁶ Membrii activi și liderii raionali ai UCM din raioanele Glodeni, Rîșcani, Sîngerei, Cahul, Soroca și Chișinău sînt supuși unor presiuni psihice, prin intimidări, concediere din serviciu, intentare de dosare penale etc. Unor astfel de presiuni sînt supuși și unii membrii activi ai PPR.

²⁷ Dosare penale politice au fost intentate membrilor activi ai AMN, PPR, UCM, PD, PLDM, etc.

²⁸ Sediul PPR este supravegheat de colaboratorii Departamentului Misiuni Speciale ale MAI, care parchează automobilele de serviciu în fața sediului partidului. Deasemenea telefoanele și poșta electronică a partidului este interceptată.

²⁹ Unii agenți economici care au susținut UCM au fost amenințați cu sancțiuni din partea autorităților de control.

³⁰ Directorul Carierei de piatră Cosăuți și alți 8 lucrători ai întreprinderii au fost concediați pentru că sînt membri și susțin PPR.

³¹ Declarația membrilor Asociației Presei Independente (API), 16 ianuarie 2009, în legătură cu alegerile parlamentare din 2009.

exprimat interesul țărilor și organismelor pe care le reprezintă pentru organizarea în Moldova a unor alegeri parlamentare libere și corecte.

Anul 2008 a fost unul preelectoral și experții în domeniul mass-media constată că în acest an presiunile asupra unor redacții au avut o intensitate și frecvență fără precedent, fapt pentru care a fost sensibilizată opinia publică internațională. În acest sens, UE, OSCE și Consiliului Europei și-au exprimat interesul să discute cu Președintele Vladimir Voronin despre „subiectele ce au apărut recent cu privire la libertatea mass-media în R. Moldova”.

Consiliul Coordonator al Audiovizualului a lansat proiectul Concepției reflectării campaniei electorale pentru alegerile parlamentare de către instituțiile audiovizualului din RM

CCA a lansat proiectul Concepției reflectării campaniei electorale pentru alegerile parlamentare de către instituțiile audiovizualului din RM, care urmează să instituie reglementări privind reflectarea prin intermediul instituțiilor audiovizualului în perioada electorală a campaniilor electorale ale concurenților electorali, elaborarea și difuzarea programelor și buletinelor de știri, modalitatea plasării publicității electorale etc.

Proiectul Concepției deși este considerat necesar, acesta este criticat atât de partidele³² politice, care consideră că proiectul favorizează Partidul Comuniștilor și aliații săi, precum și de organizațiile neguvernamentale de media³³, care consideră că proiectul este prea restrictiv și nu reglementează comportamentul audiovizualului ci a concurenților electorali. În acest context, către CCA au fost înaintate un șir de obiecții și propuneri pe marginea prevederilor Concepției.

Se recomandă CC,A ca la definitivarea Concepției reflectării campaniei electorale pentru alegerile parlamentare, de către instituțiile audiovizualului din RM, să analizeze cu minuțiozitate toate obiecțiile și propunerile partidelor politice, instituțiilor audiovizualului și organizațiilor neguvernamentale în vederea definitivării calitative a textului Concepției.

Trei membri ai Comisiei Electorale Centrale au solicitat Consiliului Coordonator al Audiovizualului să examineze cazurile de “partizanat politic de la postul de televiziune EU TV”.

Comisia Electorală Centrală, din lipsă de jurisdicție în perioada preelectorală, nu a luat atitudine față de activitatea postului televizat EU TV, însă trei membri ai acestei instituții au cerut Consiliului Coordonator al Audiovizualului să ia atitudine față de acest post de televiziune, care încalcă prevederile Codului audiovizualului și se comportă ca o televiziune de partid³⁴.

Se recomandă CCA să asigure respectarea prevederilor Codului audiovizualului de către radiodifuzori

Nerespectarea prevederilor Codului audiovizualului și Codului Deontologic al Jurnalistului

În perioada preelectorală monitorizată mesajele mai multor instituții mass-media publice și independente continuă să vizeze procesul electoral. Unele partide politice acuză mass-media publică

³² PLDM consideră că proiectul Concepției privind reflectarea campaniei electorale pentru alegeri parlamentare de către instituțiile audiovizuale din R. Moldova, elaborat de către Consiliul Coordonator al Audiovizualului (CCA), are menirea de a favoriza Partidul Comuniștilor (PCRM) și aliații săi în campania electorală.

³³ APEL a prezentat un șir de obiecții și propuneri privind îmbunătățirea textului Concepției.

³⁴ Membrii CEC Nicolae Gîrbu, Vasile Gafton și Mihai Busuleac au acuzat EURO TV că se comportă ca o adevărată televiziune de partid și oferă cea mai mare parte a timpului de antena liderilor PPCD și emisiunilor care îi promovează pe ei, sau îi denigrează în cel mai indecent mod pe concurenții lor politici.

și cea independentă de comportament discriminatoriu, blocare informațională și difuzarea de informații denigratoare³⁵.

Activitatea instituțiilor media nu asigură diversitatea de opinii și este grav periclitată de tendințe partinitoare și învinuiri reciproce³⁶, fapt ce nu se încadrează în cadrul legal stabilit de Codul audiovizualului. Lipsa unei informări corecte cu respectarea pluralismului de opinii, deformează opinia publică și lipsesc cetățenii de dreptul de a avea acces liber la o informație veridică și corectă. O astfel de situație conduce la subminarea întregului proces electoral și poate influența rezultatele alegerilor, fapt ce face să punem la îndoială corectitudinea organizării alegerilor.

Se recomandă instituțiilor mass- media și celor independente să respecte cu strictețe prevederile Codului audiovizualului și Codului electoral, să asigure reflectarea activității concurenților electorali în mod corect nepărtinitor și echidistant pe parcursul întregii perioade electorale.

5. Listele electorale

Pregătirea listelor electorale continuă să fie una din probleme de care se preocupă CEC

CEC continuă să prelucreze bazele de date pentru pregătirea listelor electorale. Prima variantă a listelor electorale a fost difuzată autorităților locale pentru verificare fapt confirmat de observatorii pe termen lung. Autoritățile locale, pînă la 1 martie 2009, au obligativitatea de a verifica listele electorale conform cu domiciliul persoanei și le vor actualiza, informînd CEC despre inexactitățile depistate, care va efectua corectările respective în registrul electoral.

CEC susține că cetățenii vor putea vota în localitatea în care se vor afla în ziua alegerilor

La alegerile parlamentare din 2009, cetățenii vor putea vota în localitatea în care se vor afla la acel moment, dar nu obligatoriu în localitate unde își au viza de reședință. Pentru aceasta, cetățenii vor trebui să depună în primele 15 zile ale campaniei electorale la autoritățile din localitatea unde se vor afla, o declarație prin care să solicite de a li se permite să voteze³⁷.

Se impune respectarea concordanței celor declarate cu prevederile art.39 din Codul electoral și coroborării acestor prevederi cu normele art.1, art.53 alin.(3), care impun prezența ștampilei în buletinul de identitate cu inscripția domiciliu sau reședință. Certificatul cu drept de vot este o alternativă la aceste ștampile, dar pentru declarația de ședere nu este confirmare sigură care să asigure dreptul de vot la locul aflării în caz că APL vor greși ceva. În acest caz, nici votul multiplu nu se va putea exclude. Registrul electronic al alegătorului poate constitui unica garanție de neadmitere a votului multiplu, însă implementarea acestuia va fi asigurată doar parțial.

Se recomandă CEC să elaboreze și să aprobe procedura declarării locului aflării alegătorului în ziua alegerilor, așa cum prevede art.1 noțiunea declarație de ședere, în vederea asigurării dreptului de vot și evitării votului multiplu.

³⁵ UCM, PPR, PSD și alte partide susțin că Moldova 1, Moldova Suverană, Nezașimisaia Moldova, EU TV și alte instituții media, inclusiv cele finanțate de la buget, restricționează accesul partidelor de opoziție la aceste publicații.

³⁶ În Leova, Ion Mititelu, redactorul ziarului local Cuvîntul liber, publică diferite articole prin intermediul cărora încearcă să ponegrească imaginea redactorului șef Curierul de Leova, Dna Ana Butuc, evidențînd că Dnei vorbește "fără lipsă de respect și trebuie să vorbească în limba romînă " și ziarului raional Curierul de Leova îl numește Curierul de Hîncești, " astfel știrbindu din autoritate și imagine.

³⁷ Declarație a secretarului Comisiei Electorale Centrale din 29 decembrie 2008, Agentia INFOTAG, din 29.12.2008.

RECOMANDĂRI

Ținând cont de constatările și observările efectuate recomandăm:

Parlamentului:

- *în activitatea sa legislativă în materie electorală să țină cont de întreaga gamă a principiilor și bunelor practici în materie electorală și să nu apeleze doar la unele dintre aceste practici cu care majoritatea parlamentară dorește să-și acopere manipulările legislative în favoarea partidelor mari. Revizuirea celor mai vulnerabile prevederi legislative ar fi o soluție;*
- *să solicite explicații Procurorului General și dacă este cazul să ceară acestuia să nu compromită organele procuraturii, prin implicarea în acțiuni politice.*

Ministerului Afacerilor Interne:

- *să întreprindă măsuri urgente pentru curmarea practicii ilegale de împiedicare a exercitării drepturilor politice în Republica Moldova și să nu admită comportamente compromițătoare din partea angajaților ministerului, care știrbesc din imaginea acestei instituții și să asigure respectarea Codului deontologic al polițistului;*
- *să inițieze o anchetă de serviciu și să întreprindă măsuri urgente pentru a nu admite implicarea colaboratorilor de poliție în acțiuni ilegale care pot conduce la uzurparea puterii locale;*
- *să utilizeze efectivul poliției după destinație și să nu se lase implicat în acțiuni cu conotație politică;*
- *să asigure derularea anchetei conform legii și să se abțină de la declarații pe marginea cauzelor penale sau contravenționale pe durata perioadei electorale.*

Ministerului Justiției:

- *să asigure o aplicare adecvată și uniformă a prevederilor Legii cu privire la partide aplicând beneficiul dubiului în folosul partidelor.*

Autorităților publice:

- *să nu exercite presiuni asupra partidelor politice în perioada electorală și să trateze fără discriminare toate partidele politice în procesul de administrare a domeniilor de care răspund;*
- *organele de forță și control să asigure exercitarea atribuțiilor de serviciu în conformitate cu legislația, fără a admite implicații politice.*

Mass-media:

- *să semneze Carta Alegerilor Libere și Corecte, elaborată de Coaliția Civică pentru Alegeri Libere și Corecte „Coaliția-2009” în vederea asigurării reflectării desfășurării campaniei electorale nepărtinitor și echidistant;*
- *să respecte cu strictețe prevederile Codului audiovizualului și Codului Electoral, să asigure reflectarea activității concurenților electorali în mod corect nepărtinitor și echidistant pe parcursul întregii perioade electorale.*

Consiliului Coordonator al Audiovizualului:

- *la definitivarea Concepției reflectării campaniei electorale pentru alegerile parlamentare de către instituțiile audiovizualului din RM, să analizeze cu minuțiozitate toate obiecțiile și*

propunerile partidelor politice, instituțiilor audiovizualului și organizațiilor neguvernamentale în vederea definitivării calitative a textului Concepției;

- *Se recomandă CCA să asigure respectarea prevederilor Codului Audiovizualului de către radiodifuzori.*

Comisiei Electorale Centrale:

- *Se recomandă CEC să elaboreze și să aprobe procedura declarării locului aflării alegătorului în ziua alegerilor, așa cum prevede art.1 noțiunea declarație de ședere, în vederea asigurării dreptului de vot și evitării votului multiplu.*

Se recomandă:

- *Procuraturii Generale, Ministerului Justiției, Ministerului de Interne, CCCEC și SIS să-și exercite atribuțiile în strictă conformitate cu legile și Constituția Republicii Moldova, să respecte și să garanteze drepturile și libertățile fundamentale ale omului și să nu admită implicarea acestor organe în procesul politic pe întreaga perioadă electorală.*